

Handläggare:
Michael Boström
08 508 18 156

Till
Farsta stadsdelsnämnd
2015-10-22

Hållbarhetskommissionens rapport Skillnadernas Stockholm

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen av rapporten Skillnadernas Stockholm från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm.

Per-Ove Mattsson
tillförordnad stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Kommunfullmäktige har tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. Uppdraget är att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och föreslå åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad. Kommissionen har nu lämnat en första rapport som har remitterats med önskemål om synpunkter utifrån tre specifika frågeställningar.

Det är positivt att man i denna första rapport tar ett helhetsgrepp kring all den statistik som finns rörande de sociala förhållandena i staden och att det görs en samlad analys för att få en bättre helhetsbild av levnadsvillkoren för stockholmarna. Mycket av det som kan göras för att motverka och förändra skillnader handlar dock om politiska beslut och åtgärder på en strukturell nivå. Det är här som de stora utmaningarna finns och som är betydelsefulla om nämndens insatser ska bidra till förbättrade levnadsvillkor för invånarna i Farsta.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen beställare – äldreomsorg, funktionsnedsättning, individ och familj inklusive socialpsykiatri.

Bakgrund

Att Stockholm ska vara en sammanhållen stad är ett av kommunfullmäktiges fyra inriktningsmål för stadens verksamheter. Som ett led i att förverkliga denna ambition har staden tillsatt en kommission för ett socialt hållbart Stockholm. I kommissionens uppdrag ingår att analysera skillnader i livsvillkor i Stockholm och föreslå åtgärder för en jämlik och socialt hållbar stad.

I juni presenterade kommissionen en första rapport, Skillnadernas Stockholm, som ger en samlad bild av skillnader i livsvillkor i Stockholm stad och hur dessa har utvecklats över tid. Rapporten skickades under sommaren till förtroendevalda i nämnder och styrelser, så även till ledamöter och ersättare i Farsta stadsdelsnämnd

Den 28 september beslutade kommunfullmäktige hur kommissionen ska organiseras och arbeta, och godkände samtidigt rapporten. Kommunstyrelsen har beslutat att tillsätta en politisk referensgrupp som ska följa kommissionens arbete.

Parallellt med den processen har kommunstyrelsen även remitterat rapporten till alla stadsdelsnämnder, ett antal facknämnder och till Stockholms Stadshus AB (moderbolaget i stadens bolagssektor). Finansroteln har i ett remissbrev angett följande frågeställningar som remissinstanserna ombeds besvara:

1. Hur ser nämnden/styrelsen på sina egna verksamhetsområden i arbetet med att motverka ojämlika livsvillkor och verka för stärkt social hållbarhet i Stockholms stad?
2. Vilka huvudsakliga utmaningar för att bidra till stärkt social hållbarhet i Stockholms stad ser nämnden/styrelsen inom sina verksamhetsområden?
3. Vilka ytterligare utmaningar, utöver de som framkommer i rapporten, kan nämnden/styrelsen identifiera utifrån sina egna verksamhetsområden?

Stadsdelsnämnden ska lämna sitt yttrande senast den 30 oktober.

Rapporten i sammanfattning

I rapporten redovisas skillnader i livsvillkor inom ett antal ämnesområden som bedömts vara avgörande för en socialt hållbar utveckling i Stockholms stad:

- Välbefinnande och hälsa
- Uppväxtvillkor och utbildning
- Arbete och försörjning
- Boende och stadsmiljö
- Demokrati och trygghet

Varje ämnesområde är indelat i olika kapitel med en avslutande sammanfattning.

Inom ramen för dessa områden presenteras utvecklingen och nuläget för ett antal utvalda indikatorer. De indikatorer och underlag som har studerats är ett urval av befintlig statistik och forskning som belyser skillnaderna i livsvillkor i Stockholms stad. Dessa har valts med utgångspunkt i att de är ofta använda och kända och på ett tydligt sätt visar på viktiga skillnader och likheter mellan olika grupper och områden.

Statistiken har i arbetet med rapporten analyserats med ett antal olika utgångspunkter, i huvudsak per geografiskt område, ålder, kön, tid, utbildningsnivå, boende och härkomst. Alla dessa olika aspekter redovisas dock inte i rapporten eftersom det skulle bli ett svåröverskådligt material. I kommissionens fortsatta arbete kommer ytterligare fördjupade och tvärspektoriella analyser att göras inom dessa områden.

Den geografiska uppdelningen utgår från stadsdelsområden och stadsdelar. Totalt i hela staden finns det 133 stycken stadsdelar (varav 130 är bebodda) och ambitionen har varit att göra analyserna på stadsdelsnivå där det är möjligt. Skälet till detta är att vissa av stadsdelsområden innehåller stora socioekonomiska skillnader.

Den statistik som inte har källhänvisning är registerdata från Statistiska centralbyrån, SCB, och har bearbetats av Sweco Strategy och skribenterna. Den folkhälsoenkät som görs av Stockholms läns landsting har också varit ett viktigt underlag liksom internt material från stadens förvaltningar. Stadens medborgar- och brukarundersökningar liksom trygghets-

mätningar har också använts.

Ytterst påverkar livsvillkoren vår hälsa. Rapporten visar att hälsan i Stockholms stad på flera sätt blir allt bättre. Medellivslängden i Stockholms stad har ökat med nästan med åtta år sedan 1970, och ohälsotalen har nära nog halverats sedan år 2003. Samtidigt har de relativa skillnaderna mellan olika delar av staden och mellan olika grupper i flera fall vuxit. Mellan män i Skärholmen och kvinnor på Östermalm skiljer det idag åtta år i medellivslängd.

Den sociala ojämlikhetens konsekvenser framgår också när hälsan mäts hos de allra yngsta. Bland treåringar i Rinkeby-Kista är tandkaries 13 gånger vanligare än på Kungsholmen. Vi vet att goda förutsättningar under uppväxtåren är en av de viktigaste faktorerna för en långsiktigt god hälsa och gott välbefinnande. Rapporten visar att barns uppväxtvillkor i Stockholm skiljer sig åt påtagligt. Omkring 16 000 barnfamiljer i Stockholm lever idag i ekonomisk utsatthet. Det finns i alla stadsdelar, men i störst utsträckning i vissa stadsdelar på Järvafältet, i Hässelby-Vällingby, Skärholmen och övriga söderort.

Skolan äger den största potentialen att utrusta barn och ungdomar med kapacitet att överskrida familjebakgrundens sociala begränsningar. Vilka betyg en elev får i årskurs nio avgör inte bara möjligheterna att studera vidare, utan påverkar i förlängningen också individens välbefinnande och hälsoutveckling. Av unga bosatta på Norrmalm och Östermalm går sex procent ut grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program, i Rinkeby-Kista och Spånga-Tensta är motsvarande siffra 22 procent. På enskilda skolor är skillnaderna än större. Att utjämna dessa skillnader skulle förverkliga en stor outnyttjad potential ur såväl ett individ- som samhällsperspektiv.

Bland stadens invånare i olika stadsdelar finns stora variationer avseende andelen sysselsatta, inkomstnivå och utbildningsnivå. Det finns en tydlig samvariation mellan dessa faktorer där sysselsättningen och inkomstnivåerna är högre bland välutbildade och detta mönster förstärks över tid. Det finns också en samvariation mellan dessa faktorer och välbefinnande och hälsa. Efterfrågan på välutbildade väntas fortsätta att öka medan det motsatta gäller för dem med kortare utbildningar. Samtidigt har andelen långtidsarbetslösa och andelen hushåll med långa

biståndstider med försörjningsstöd ökat. Det förefaller ha blivit svårare att ta sig ut ur ett långvarigt utanförskap i Stockholm. Vid konjunkturedgångar förstärks det geografiska sysselsättningsgapet, svagare stadsdelar tappar mer sysselsättning och kommer inte ikapp. Kvinnorna i dessa stadsdelar drabbas hårdare än männen.

Inkomstklyftorna och den socioekonomiska segregationen i staden växer, och medelinkomsten i stadens rikaste stadsdel är idag fyra gånger så hög som i den fattigaste. I början av 1990-talet var skillnaden drygt två gånger så hög.

Segregationen har också fått en mer utpräglad etnisk karaktär. Individer med olika bakgrund möter i allt mindre omfattning varandra i vardagslivet. En av flera förklaringar till detta är bostadsmarknadens omvandling. Andelen hyresrätter har minskat från 62 procent till 40 procent åren 1998-2014. Det innebär en minskning av antalet hyresrätter med 69 000, samtidigt som befolkningen har ökat med 175 000 personer. Andelen hyresrätter har framför allt minskat i attraktiva områden med höga och stigande bostadspriser. Möjligheterna att välja område och bostad för socioekonomiskt svaga grupper har därmed minskat under senare år.

Stockholm är samtidigt en fortsatt attraktiv stad med stark befolkningsökning. Attraktiviteten består delvis av de kvaliteter som gör staden unik – det breda utbudet av urbana verksamheter och offentliga rum för rekreation och samvaro, den starka diversifierade arbetsmarknaden och den utbyggda kollektivtrafiken. Rapporten visar dock att tillgången till dessa stadskvaliteter är lägre i socioekonomiskt svaga stadsdelar. I dessa stadsdelar är också den upplevda otryggheten större. I Rinkeby känner sig 40 procent av kvinnorna otrygga i sitt bostadsområde, medan det finns flera stadsdelar där färre än en procent upplever sig otrygga. Att kunna känna sig trygg i vardagen är en grundläggande rättighet och förutsättning för att kunna delta i samhällslivet.

Ett sätt att mäta deltagande i samhället är att studera valdeltagande. I Stockholms stad har andelen röstande ökat med tre procentenheter över de tre senaste valen. Skillnaderna är dock stora mellan grupper och områden, och det finns en tendens till

ett minskat valdeltagande i stadsdelar med redan lågt deltagande och bland unga män.

Deltagande och trygghet har också samband med den sociala tilliten mellan människor. Tillit främjar den sociala sammanhållningen. Under perioden 2002-2014 har den sociala tilliten i Stockholms stad ökat, men den varierar stort mellan olika stadsdelsområden. Ett starkt samband mellan utbildningsnivå och tillit gör skillnaden särskilt tydligt; bland personer med enbart grundskoleutbildning i Rinkeby-Kista har 32 procent låg tillit till andra i det egna bostadsområdet, att jämföra med två procent bland personer eftergymnasial utbildning på Norrmalm.

Även om många av de indikatorer som studerats i denna rapport visar på en positiv utveckling för Stockholm i stort, framträder bilden av en stad där livschanserna är ojämnt fördelade mellan grupper och områden. Skillnaderna kan dock påverkas. Genom tidiga investeringar i människor under uppväxtåren kan vinster på längre sikt göras. När fler klarar skolan, väljer att utbilda sig vidare, arbetar och försörjer sig själva följer ett ökat välbefinnande och förbättrad hälsa. Färre hamnar i ett kostsamt utanförskap. En sådan socialt hållbar utveckling gynnar såväl individ som samhälle.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen är positiv till att kommunfullmäktige har tillsatt en kommission, vars arbete ska utmynna i förslag om hur staden kan minska skillnader i livsvillkor och hälsa för att därigenom öka välbefinnandet för alla stockholmare.

Det är också positivt att det tas ett helhetsgrepp kring all den statistik som finns om de sociala förhållandena i staden och att det görs en samlad analys för att få en bättre helhetsbild av stockholmarnas levnadsvillkor.

Förvaltningen utgår i sitt arbete från kommunfullmäktiges beslut om budget och riktlinjer. Inom ramen för nämndens åtaganden arbetar förvaltningen med att motverka ojämlika livsvillkor, först och främst på individ- och gruppnivå, och verkar därigenom för ett stärkt socialt hållbart Stockholms stad. Det handlar om att erbjuda hög kvalitet i förskola, fritid och äldreomsorg och om att ha en socialtjänst som garanterar ett yttersta skyddsnet för

invånarna. Här finns många utmaningar i form av kompetensförsörjning, effektivt resursutnyttjande, personalkontinuitet och ett utvecklat servicetänkande. Ju mer kvalitet förvaltningens verksamheter och dess insatser innehåller, desto större är möjligheten att stödja invånarna att förbättra sina individuella livsvillkor.

Mycket av det som kan göras för att motverka och förändra skillnader i människors levnadsvillkor handlar dock om politiska beslut och åtgärder på en strukturell nivå. Det handlar bland annat om bostadsbyggande, socialförsäkringssystem, arbets- och näringslivspolitiska insatser, breda hälsofrämjande insatser och olika former av socialpolitiska åtgärder som om de genomförs ger verkningar på livsvillkoren för stora delar av befolkningen.

Det är här som de stora utmaningarna finns och som är betydelsefulla om förvaltningens insatser ska bidra till förbättrade levnadsvillkor för invånarna i Farsta. Många invånare som förvaltningens socialtjänst kommer i kontakt med har till exempel en mycket osäker boendesituation, de har svårt att få arbete, har bristande familjenätverk, många har psykisk ohälsa och sviktande fysisk hälsa. Detta kommer man inte tillrätta med enbart genom insatser som riktar sig till utvalda individer och mindre grupper utan det krävs strukturella åtgärder som är förebyggande och påverkar människors allmänna levnadsvillkor.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bilagor

1. Finansrotelns remissbrev
2. Rapporten Skillnadernas Stockholm från Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm